

УХВАЛА ДРУГОГО СЕНАТУ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

про закриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Малинникова Олега Федоровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частин першої, другої, п'ятої статті 83, абзацу першого частини другої, частини десятої статті 85, абзацу першого частини першої, частини третьої статті 88 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 2 червня 2016 року № 1402–VIII, частини другої статті 57, пункту 12 розділу III „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону України „Про Вищу раду правосуддя“ від 21 грудня 2016 року № 1798–VIII

Київ
26 лютого 2024 року
№ 14-у(II)/2024

Справа № 3-57/2021(131/21)

Другий сенат Конституційного Суду України у складі:

Головатий Сергій Петрович (голова засідання),
Городовенко Віктор Валентинович,
Лемак Василь Васильович,
Мойсик Володимир Романович,
Первомайський Олег Олексійович (доповідач),
Юровська Галина Валентинівна,

розглянув на засіданні питання про закриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою Малинникова Олега Федоровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частин першої, другої, п'ятої статті 83, абзацу першого частини другої, частини десятої статті 85, абзацу першого частини першої, частини третьої статті 88 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 2 червня 2016 року № 1402–VIII (Відомості Верховної Ради України, 2016 р., № 31, ст. 545) зі змінами, частини другої статті 57, пункту 12 розділу III „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону України „Про Вищу раду правосуддя“ від 21 грудня 2016 року № 1798–VIII (Відомості Верховної Ради України, 2017 р., № 7–8, ст. 50).

Заслухавши суддю-доповідача Первомайського О.О. та дослідивши матеріали справи, Другий сенат Конституційного Суду України

у с т а н о в и в:

1. Малинников О.Ф. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням перевірити на відповідність Конституції України (конституційність) частини першу, другу, п'яту статті 83, абзац перший частини другої, частину десяту статті 85, абзац перший частини першої, частину третю статті 88 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 2 червня 2016 року № 1402–VIII зі змінами (далі – Закон № 1402), частину другу статті 57, пункт 12 розділу III „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону України „Про Вищу раду правосуддя“ від 21 грудня 2016 року № 1798–VIII (далі – Закон № 1798).

Автор клопотання просив перевірити оспорювані приписи Закону № 1402 та Закону № 1798 на відповідність частинам першій, другій статті 8, частині першій статті 32, частинам першій, шостій статті 43, частинам першій, другій статті 55, частинам першій, третій статті 124, підпункту 4 пункту 16¹ розділу XV „Перехідні положення“ Конституції України в системному зв'язку зі статтею 126 Конституції України.

Обґрунтовуючи твердження щодо невідповідності Конституції України оспорюваних приписів Закону № 1402 та Закону № 1798, суб'єкт права на конституційну скаргу послався, зокрема, на Конституцію України, рішення Конституційного Суду України та Європейського суду з прав людини, оспорювані приписи Закону № 1402 та Закону № 1798, низку документів рекомендаційного характеру, а також на судові рішення у своїй справі.

2. Зі змісту конституційної скарги та долучених до неї документів і матеріалів убачається таке.

2.1. Президент України Указом від 11 листопада 2002 року № 1001/2002 призначив Малинникова О.Ф. на посаду судді Шевченківського районного суду міста Києва строком на п'ять років. Верховна Рада України Постановою від 22 травня 2008 року № 300–VI обрала його на посаду судді місцевого Шевченківського районного суду міста Києва безстроково.

Вища кваліфікаційна комісія суддів України (далі – Комісія) рішенням від 1 лютого 2018 року № 8/зп-18 призначила кваліфікаційне оцінювання суддів місцевих та апеляційних судів на відповідність займаній посаді, зокрема судді Шевченківського районного суду міста Києва Малинникова О.Ф.

Комісія рішенням від 6 лютого 2018 року № 13/зп-18 призначила проведення іспиту під час кваліфікаційного оцінювання на відповідність Малинникова О.Ф. займаній посаді, призначеного рішенням Комісії від 1 лютого 2018 року № 8/зп-18.

За результатами анонімного письмового тестування судді Шевченківського районного суду міста Києва Малинникова О.Ф. Комісія рішенням від 20 липня 2018 року № 1257/ко-18: ухвалила, що суддя Шевченківського районного суду міста Києва Малинников О.Ф. не склав іспиту для суддів місцевих та апеляційних судів, призначеного рішенням Комісії від 2 березня 2018 року № 33/зп-18; відмовила йому в допуску до другого етапу кваліфікаційного оцінювання на відповідність займаній посаді „Дослідження досьє та проведення співбесіди“, призначеного рішенням Комісії від 1 лютого 2018 року № 8/зп-18, за результатами іспиту суддів місцевих та апеляційних судів; визнала його таким, що не відповідає займаній посаді, та ухвалила внести до Вищої ради правосуддя подання про звільнення Малинникова О.Ф. із посади судді Шевченківського районного суду міста Києва.

Вища рада правосуддя рішенням від 25 вересня 2018 року № 2982/0/15-18 звільнила Малинникова О.Ф. із посади судді Шевченківського районного суду міста Києва на підставі підпункту 4 пункту 16¹ розділу XV „Перехідні положення“ Конституції України.

Малинников О.Ф. 17 жовтня 2018 року звернувся до Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду з позовом до Комісії та Вищої ради правосуддя, у якому просив визнати протиправними та скасувати рішення Комісії від 20 липня 2018 року № 1257/ко-18 та рішення Вищої ради правосуддя від 25 вересня 2018 року № 2982/0/15-18.

Колегія суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду рішенням від 11 листопада 2019 року у задоволенні зазначеного адміністративного позову Малинникова О.Ф. відмовила.

Велика Палата Верховного Суду постановою від 21 січня 2021 року апеляційну скаргу Малинникова О.Ф. задовольнила частково: рішення колегії суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 11 листопада 2019 року змінила, виклавши його мотивувальну частину в редакції постанови Великої Палати Верховного Суду; в іншій частині рішення колегії суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 11 листопада 2019 року залишила без зміни.

2.2. Суб'єкт права на конституційну скаргу зазначив, що частини перша, друга, п'ята статті 83, абзац перший частини другої, частина десята статті 85, абзац перший частини першої, частина третя статті 88 Закону № 1402, частина друга статті 57, пункт 12 розділу III „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону № 1798 не відповідають частинам першій, другій статті 8, частині першій статті 32, частинам першій, шостій статті 43, частинам першій, другій статті 55, частинам першій, третій статті 124, підпункту 4 пункту 16¹ розділу XV „Перехідні положення“ Конституції України в системному зв'язку зі статтею 126 Конституції України, обґрунтовуючи це, зокрема, так:

– «оспорювані положення Закону № 1402, Закону № 1798 не узгоджуються із принципами верховенства права та юридичної визначеності, принципом незмінюваності судді, оскільки закладена цими положеннями суперечливість юридичної природи „кваліфікаційного оцінювання“ судді, невизначеність його критеріїв на законодавчому рівні та можливість їх визначення ВККС, визначення

іспиту пріоритетним засобом установлення невідповідності судді займаній посаді, дозволяють підміняти конституційні підстави для звільнення судді з посади та розширювати їх зміст, що означає необмежені дискреційні повноваження ВРП у питанні звільнення судді з посади на підставі підпункту 4 пункту 16¹ розділу XV „Перехідні положення“ Конституції України поза його системним зв'язком із частинами п'ятою, шостою її статті 126»;

– „внаслідок застосування оспорюваних положень Закону № 1402, Закону № 1798 в остаточному судовому рішенні у справі скаржника було порушене його гарантоване частиною першою статті 32 Конституції України право на недоторканність особистого і сімейного життя, оскільки <...> звільнення з посади судді відбулось з підстав та у спосіб, не передбачених Конституцією України“;

– „в результаті застосування оспорюваних положень Закону № 1402, Закону № 1798 в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта права на конституційну скаргу було порушене його конституційне право на працю, оскільки здійснення суддівської діяльності є професійною діяльністю, якої <...> позбавлено Малинникова О.Ф. через неправомірне звільнення його з посади судді“;

– «положення частини третьої статті 88 Закону № 1402, частини другої статті 57 Закону № 1798 визначають вичерпний перелік лише формальних підстав для оскарження рішень ВККС, ВРП, виключаючи можливість судової перевірки таких рішень суб'єктів владних повноважень на обґрунтованість, об'єктивність, свавільність, справедливість загалом, у тому числі, у юридичному спорі публічно-правового характеру, який стосується звільнення судді з посади через невідповідність його займаній посаді за результатами „кваліфікаційного оцінювання“».

3. Розв'язуючи питання щодо закриття конституційного провадження у справі, Другий сенат Конституційного Суду України виходить із такого.

3.1. Малинников О.Ф. звернувся до Конституційного Суду України з конституційною скаргою 6 квітня 2021 року.

Малинникова Наталія Павлівна 27 жовтня 2022 року повідомила Конституційний Суд України про смерть свого чоловіка – суб'єкта права на конституційну скаргу – 13 жовтня 2022 року та заявила клопотання про визнання її права на „процесуальне правонаступництво“ як дружини померлого.

Зазначене клопотання Малинникова Н.П. мотивувала, зокрема, тим, що:

– «Закон України „Про Конституційний Суд України“ не містить серед підстав для відмови у відкритті конституційного провадження у справі таку підставу – як смерть суб'єкта права на конституційну скаргу. <...> оскільки за особою зберігаються деякі конституційні права і свободи і після її смерті, а її спадкоємці можуть скористатися правом на „процесуальне правонаступництво“»;

– порушення конституційних прав на приватність, працю, судовий захист „напрямую зачіпає честь Малинникова О.Ф., його добре ім'я та репутацію й загалом гідність як найвищу конституційну цінність, оскільки неправомірним звільненням під сумнів поставлені найважливіші характеристики порядної людини у суспільстві, яка не була реабілітована після своєї смерті. Зазначені конституційні права не втрачаються зі смертю особи, якій вони належали, оскільки можливість їх відновлення залишається і після смерті такої особи“.

3.2. За Основним Законом України „кожному гарантується право звернутись із конституційною скаргою до Конституційного Суду України з підстав, установлених цією Конституцією, та у порядку, визначеному законом“ (частина четверта статті 55); „Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України. Конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано“ (стаття 151¹).

Згідно зі статтею 77 Закону України „Про Конституційний Суд України“ конституційна скарга є прийнятною за умов її відповідності вимогам, визначеним статтями 55, 56 цього закону (абзац перший частини першої).

3.3. Другий сенат Конституційного Суду України бере до уваги, що за практикою Європейського суду з прав людини процесуальне правонаступництво у разі смерті заявника загалом є можливим, проте лише у разі встановлення таких обставин:

– чи мотивували родичі наявність морального інтересу, щоб із померлого було знято всі звинувачення [рішення у справі *Nölkenbockhoff v. Germany* від 25 серпня 1987 року (заява № 10300/83), § 33; рішення у справі *Grădinar v. Moldova* від 8 квітня 2008 року (заява № 7170/02), §§ 95, 97, 98];

– чи мають родичі моральний інтерес у захисті власної репутації та репутації своєї родини [рішення у справі *Brudnicka and others v. Poland* від 3 березня 2005 року (заява № 54723/00), §§ 27–31; рішення у справі *Armonienė v. Lithuania* від 25 листопада 2008 року (заява № 36919/02), § 29; рішення у справі *Polanco Torres and Movilla Polanco v. Spain* від 21 вересня 2010 року (заява № 34147/06), §§ 31–33];

– чи мають родичі майновий інтерес у зв'язку з прямими наслідками щодо їхніх прав на спадок [рішення у справі *Nölkenbockhoff v. Germany* від 25 серпня 1987 року (заява № 10300/83), § 33; рішення у справі *Micallef v. Malta* від 15 жовтня 2009 року (заява № 17056/06), § 48];

– чи є наявним суспільний інтерес щодо розгляду заяви померлої особи [рішення у справі *Biç and others v. Turkey* від 2 лютого 2006 року (заява № 55955/00), § 22, § 23].

3.4. Другий сенат Конституційного Суду України зважає на практику конституційних судів європейських держав щодо можливості розгляду конституційних скарг у разі смерті заявника, за якою:

– „через відсутність законодавчого припису рішення у справі за конституційною скаргою у випадку смерті заявника при незавершеному провадженні може бути ухвалене лише щодо окремої справи, беручи до уваги тип нормативного акта, який оскаржується, і статус провадження щодо конституційної скарги <...>. Про правонаступника в процедурі конституційної скарги, як правило, не може бути й мови, оскільки цей вид процедури слугує для захисту особистих прав. Дозволено винятки щодо скарг, які правонаступник може подавати у власних інтересах <...>. Такого інтересу, який би виправдовував продовження розгляду конституційних скарг, у цій справі не існує, оскільки конституційні скарги стосуються лише захисту особистих прав померлого – його прав на виконання звинувачувального акта“ (ухвала Другого сенату Федерального конституційного суду Федеративної Республіки Німеччина від 11 листопада 2019 року; *Beschluss der 2. Kammer des Zweiten Senats vom 11. November 2019 – 2 BvR 82/19*);

– „наслідки смерті заявника щодо незавершеного провадження у справі за конституційною скаргою можуть бути визначені лише в окремих випадках, беручи до уваги характер оскаржуваного акта та статус процедури конституційних скарг“ (ухвала Конституційного Суду Австрійської Республіки від 10 травня 1957 року; *Urteil des Ersten Senats vom 10. Mai 1957 I BvR 550/52*); „<...> скарга (якою оскаржується рішення), незалежно від її прийнятності на момент подання, більше не може розглядатися по суті, якщо на момент ухвалення рішення відсутні скаржник або юридична особа, яка є правонаступником померлого скаржника стосовно тих прав, про порушення яких стверджувалося в скарзі та на які впливає оскаржуване рішення (див. *VfSlg. 6697/1972, VfGH 30.11.1978 B256178, VfSlg. 8869/1980, 9124/1981*). Адміністративні акти, які оскаржуються в цій скарзі, стосувалися дуже особистих прав скаржника і посягали лише на його гарантовані Конституцією права на особисту свободу (стаття 8 *StGG* і стаття 5 ЄКПЛ) або на утримання від нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження (стаття 3 ЄКПЛ). Оскільки про правонаступництво щодо цих прав не може бути й мови,

провадження припиняється“ (ухвала Конституційного Суду Австрійської Республіки від 10 червня 1997 року; *Verfassungsgerichtshof 01.03.1982 8307/77*).

– „право подати клопотання про порушення справи в Конституційному Суді Словацької Республіки втрачається після смерті фізичної особи, оскільки згідно з приписами Конституції Словацької Республіки та Закону про Конституційний суд прямо не зазначено, що процесуальна легітимність переходить до спадкоємців або інших уповноважених осіб, на противагу, наприклад, § 15 Цивільного кодексу, згідно з яким право щодо захисту прав особи переходить до одного з подружжя, дітей або батьків після смерті особи“ (постанова Конституційного Суду Словацької Республіки від 29 вересня 1993 року; *Uznesenie z predbezneho prekovania S. US 92/93*).

3.5. Малинников О.Ф. у конституційній скарзі заявив клопотання про здійснення перевірки на відповідність Конституції України оспорюваних приписів Закону № 1402 та Закону № 1798 для захисту належних йому прав на захист особистого і сімейного життя, на працю та на судовий захист у зв'язку з визнанням його таким, що не відповідає посаді судді Шевченківського районного суду міста Києва, та подальшим звільненням із цієї посади.

Ураховуючи наведене, Другий сенат Конституційного Суду України вважає, що продовження розгляду конституційної скарги Малинникова О.Ф. є неможливим у зв'язку з його смертю й тим, що права, про порушення яких зазначено в конституційній скарзі, нерозривно пов'язані з особою померлого, через що унеможливлено процесуальне правонаступництво в цьому конституційному провадженні.

Отже, є підстави для закриття конституційного провадження у справі згідно з пунктом 1 статті 62 Закону України „Про Конституційний Суд України“.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 55, 147, 151¹, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 36, 55, 56, 62, 83, 86 Закону України „Про Конституційний Суд України“, відповідно до § 54 Регламенту Конституційного Суду України Другий сенат Конституційного Суду України

у х в а л и в:

1. Закрити конституційне провадження у справі за конституційною скаргою Малинникова Олега Федоровича щодо відповідності Конституції України (конституційності) частин першої, другої, п'ятої статті 83, абзацу першого частини другої, частини десятої статті 85, абзацу першого частини першої, частини третьої статті 88 Закону України „Про судоустрій і статус суддів“ від 2 червня 2016 року № 1402–VIII зі змінами, частини другої статті 57, пункту 12 розділу III „Прикінцеві та перехідні положення“ Закону України „Про Вищу раду правосуддя“ від 21 грудня 2016 року № 1798–VIII на підставі пункту 1 статті 62 Закону України „Про Конституційний Суд України“ – звернення до Конституційного Суду України неналежним суб'єктом.

2. Ухвала Другого сенату Конституційного Суду України є остаточною.

